

Denna rapport är en sammanställning grundad på Utrikesdepartementets bedömningar. Rapporten gör inte anspråk på att ge en fullständig bild av läget för de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer i landet. Information bör också sökas från andra källor.

Saudiarabien – Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer: situationen per den 30 juni 2019

I. SAMMANFATTNING

Situationen för de mänskliga rättigheterna i Saudiarabien är fortsatt allvarlig och föremål för omfattande internationell kritik. Sedan 1992 finns en skriven konstitution som reglerar hur landet ska styras och som stadgar vissa individuella rättigheter. Religions- och övertygelsefrihet garanteras inte i lagstiftningen. Det finns inga politiska partier eller fackföreningar och mötes- och föreningsfriheterna är starkt inskränkta. Lagstiftningen garanterar inte yttrande- eller pressfrihet. Det finns i princip inget aktivt civilsamhälle. Människorättsaktivister har dömts till långa fängelsestraff.

FN har rapporterat att landets antiterroristlagstiftning används för att åtala journalister och människorättsförsvarare samt har påpekat att olikvärdiga utsatts för godtyckliga frihetsberövanden på ett omfattande och systematiskt sätt. Kritik mot Saudiarabien har framförts, bland annat av FN:s specialrapportör för utomrättsliga, summariska och godtyckliga avrättningar, avseende bristande utredning och ansvarsutkrävande efter mordet på journalisten Jamal Khashoggi i oktober 2018. Rapportören har också uttalat att Saudiarabien är ansvarigt för Khashoggi död och att mordet föregåtts av noggrann planering.

Rättssäkerheten brister då den i stora delar oskrivna lagstiftningen (nedskrivna strafflag/brottsbalk saknas) ger stort tolkningsutrymme för enskilda domare, vilket medför oförutsägbarhet. Domare utses av kungen. FN och människorättsorganisationer uppger att det finns väl

dokumenterade rapporter om tortyr. Lagstiftningen medger fysisk bestraffning. Verkställande av dödsstraff är vanligt förekommande. Det förekommer avrättningar av personer som var minderåriga när brottet anses ha begåtts.

Det råder en omfattande rättsligt sanktionerad och socialt institutionaliserad diskriminering av kvinnor. Kvinnor står under manligt förmyndarskap, vilket dock har luckrats upp de senaste åren. Kvinnor uppmuntras av myndigheterna att arbeta och antalet kvinnor som arbetar ökar. Sedan juni 2018 tillåts kvinnor att köra bil. Kvinnliga ledare och entreprenörer lyfts allt oftare fram som förebilder i media. Diskriminering av minoriteter förekommer. Internationella människorättsorganisationer lyfter bland annat fram att shiamuslimer diskrimineras. Homosexualitet är inte formellt olagligt (brottsbalk saknas) men människor döms enligt informell islamisk lag.

FN har lyft fram brister i migrantarbetares arbetsrättsliga situation. Människorättsorganisationer har uppgett att kvinnliga hushållsanställda är en särskilt utsatt grupp. Kvalificerade migrantarbetare lever dock ofta ett bekvämt liv i Saudiarabien. Remitteringar från migrantarbetare i Saudiarabien är betydande och kan ha positiva utvecklingseffekter i hemländerna.

Tillgången till hälsovård och utbildning är generellt god för saudiska medborgare och landet rankas förhållandevis högt, på plats 39 av 189 länder, på FN:s utvecklingsprogram (UNDP) index över mänsklig utveckling.

II. RÄTTSSSTATENS PRINCIPER

Sharia är grunden för landets rättssystem. Shariarätten har företräde framför internationella människorättskonventioner som landet har ratificerat. Rättsväsendets självständighet är inskriven i landets *Basic Law of Governance* från 1992. Saudiarabien rankas inte i *World Justice Projects* rättssäkerhetsindex.

Det så kallade Högsta rättsliga rådet (*Supreme Judicial Council*) utövar tillsyn över rättsväsendet. Domare utses av kungen på förslag av rådet.

Det finns inga kvinnliga domare eller åklagare. Åklagarämbetet löd tidigare under inrikesministeriet men lyder nu direkt under kungen.

Det saudiska rättssystemet består av tre instanser. Specialiserade domstolar finns för bland annat för arbetsrättsliga och kommersiella frågor. Terroristmål hanteras i särskilda domstolar (*Specialized Criminal Court, SCC*). Myndighetsutövning är ofta långsam och byråkratisk. Personliga kontakter medför att enskildas ärenden kan hanteras snabbare. Myndigheters agerande gentemot enskilda kan prövas i en administrativ process i form av ett överklagandeorgan som rapporterar direkt till kungen.

Korruption förekommer. År 2018 rankades landet på plats 58 av 180 i *Transparency Internationals* index över upplevd korruption. Motsvarande siffra 2012 var plats 21. Myndigheten Nazaha ansvarar för att bekämpa korruption och hanterade cirka 15 000 fall under 2018. Hösten 2017 inrättades en antikorrptionskommitté med långtgående befogenheter. I november 2017 försattes många saudiska affärsmän (utan regelrätt rättsprocess) i husarrest anklagade för korruption. I januari 2019 meddelades att antikorrptionskommittén slutfört sitt uppdrag.

Rättssäkerhet

Saudiarabien har traditionellt ingen nedskreven heltäckande strafflagstiftning och det finns ingen oskuldspresumtion. Rättegång och lagtillämpning präglas i stor utsträckning av den enskilde domarens tolkning av sharia, vilket leder till en icke-konform rättstillämpning. Justitieministeriet arbetar med att strama upp rättstillämpningen. Flera enskilda lagar definierar numera straffskalor för enskilda brott som terrorism, cyberbrott, människohandel och våld i hemmet. Domar kan överklagas till högre instans. Verkställande av dödsstraff föregås av prövning i tre instanser.

Enligt lag ska åtalade utan kostnad erbjudas en offentlig försvarare. Det finns dock rapporter om att åtalade inte alltid får tillgång till advokat under delar av förundersökning och rättegång. Inom antiterroristlagstiftningen finns utrymme för att begränsa en åtalads tillgång till juridiskt biträde.

Enligt lagen ska rättegångar vara offentliga, men det är vanligt att domare väljer att hålla domstolsförhandlingar bakom lyckta dörrar. Sedan oktober 2018 får diplomater inte tillstånd att observera rättegångar som inte rör egna konsulärfall.

FN:s kommitté för avskaffandet av alla former av rasdiskriminering har framhållit att migrantarbetare kan ha svårt att få tillgång till rättsväsendet. FN:s kommitté för avskaffande av all slags diskriminering mot kvinnor har framhållit att kvinnor som anmäler sexuella övergrepp riskerar att ställas inför rätta för sexuella relationer utanför äktenskapet eller för äktenskapsbrott. Kommittén har även noterat att polis ibland kräver att kvinnor anmäler övergrepp med eller via en manlig förmyndare eller annan manlig släkting. Detta försvårar kvinnors tillgång till rättsväsendet.

Straffrihet och ansvarsutkrävande

EU har offentligt framhållit vikten av ansvarsutkrävande för mordet på journalisten Jamal Khashoggi. Elva misstänka personer har ställts inför rätta och fem riskerar dödsstraff. Saudiska myndigheter har inte gått ut med namn på de åtalade och utredningen har kritiserats av bland annat FN:s specialrapportör för utomrättsliga, summariska och godtyckliga avrättningar. Rapportören har också uttalat att Saudiarabien är ansvarigt för Khashoggi död och att mordet föregåtts av noggrann planering.

FN:s kommitté för avskaffandet av alla former av rasdiskriminering har framhållit att ansvariga för övergrepp gentemot migrantarbetare inte alltid bestraffas. FN:s kommitté för avskaffandet av all slags diskriminering mot kvinnor har uttalat att det finns stora mörkertal vad gäller våld mot kvinnor, särskilt sexuellt våld och våld i hemmet. Kommittén har uttryckt oro bland annat för att myndigheterna betonar försoning i fall som involverar våld i hemmet.

Den saudileda koalitionen har introducerat en instans (*Joint Incidents Assessment Team*, JIAT) för att utreda möjliga brott inom ramen för krigföringen i Jemen. *Human Rights Watch* (HRW) har påpekat att man inte har kännedom om något fall där individer hållits ansvariga för möjliga krigsbrott genom mekanismen. Kung Salman har utfärdat ett dekret som benådar all militär personal inom ramen för *Operation Restoring Hope* i Jemen från militära eller disciplinära straff. Saudiska myndigheter har

dock uppgett att dekretet inte omfattar kränkningar av den internationella humanitära rätten. FN har uppmanat Saudiarabien att respektera internationell humanitär rätt.

III. DEMOKRATI

De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Saudiarabien är en absolut monarki med starkt begränsade politiska rättigheter. Det finns inga politiska partier. Landets konstitution utgörs officiellt av Koranen och Sunnan. Den politiska makten har av tradition utövats med hänsyn till det inflytelserika sunnimuslimska ledarskapets åsikter. Det högsta religiösa rådet utses av kungen och har en rådgivande funktion i religiösa frågor. Rådet kan utfärda fatwor som är bindande påbud med uttolkningar av sharia-rätten.

Kung Salman bin Abdulaziz al Saud tillträdde i januari 2015. Kungens yngste son, Mohammed bin Salman, är kronprins. Den verkställande och lagstiftande makten ligger hos kungen. Kungen leder regeringens arbete. Kronprinsen är försvarsminister och innehar ett antal andra funktioner. Vice arbetsmarknads- och socialministern Norah Al Faiz är den enda kvinnan i regeringen.

Ledamöterna i den nationella rådgivande församlingen (Shourarådet) utses av kungen. Av ledamöterna är 20 procent kvinnor. Shourarådet kan föreslå ny lagstiftning eller lagändringar.

Val till landets lokala rådgivande församlingar har genomförts vid tre tillfällen. Vid valet 2015 tilläts för första gången kvinnor att kandidera och att rösta. Totalt 21 kvinnor valdes in i elva olika församlingar runt om i landet. Församlingarna arbetar med bland annat budgetfrågor, byggnormer och samhällstjänster.

Enligt *International IDEA:s index The Global State of Democracy* ligger värdena för Saudiarabien i stort under genomsnittet för de undersökta länderna i Mellanöstern när det gäller representativt styrelseskick, fundamentala rättigheter, maktindelning och administrationens oberoende. Saudiarabien rankas på plats 175 av 178 i *Varieties of democracy's* (VDEM) demokratiindex och på sista plats i kategorin demokratiska valsystem.

Det civila samhällets utrymme

I början av 2016 trädde en lag i kraft som reglerar civilsamhällesorganisationers och stiftelsers verksamhet. För registrering av en organisation krävs att verksamheten inte strider mot sharia, offentlig moral eller nationell enighet. Regelverket förbjuder utländska civilsamhällesorganisationer och stiftelser att registrera sig i landet. Lagens utformning gör det möjligt för myndigheter att neka tillstånd för organisationer som de misstänker har en samhällskritisk agenda.

Organisationer som exempelvis *Saudi Civil and Political Rights Organisation* (ACPRA) och *Union for Human Rights* har stängts ner och dess företrädare – och andra aktivister – har i många fall dömts till långa fängelsestraff. FN:s specialrapportör för främjande och skydd av mänskliga rättigheter och fundamentala friheter vid bekämpande av terrorism har rapporterat att Saudiarabiens lagstiftning för att motverka terrorism används för att kväsa opposition genom att bland annat åtala journalister och människorättsförsvarare.

Organisationen *CIVICUS* bedömer att civilsamhällesorganisationer som verkar offentligt i princip inte existerar och att människorättsorganisationer aktivt motarbetas och förtrycks av de saudiska myndigheterna.

IV. MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Lagstiftningen förbjuder tortyr och framtvingade erkännanden. FN:s specialrapportör för främjande och skydd av mänskliga rättigheter och fundamentala friheter vid bekämpande av terrorism har rapporterat att det finns väldokumenterade fall om tortyr av individer åtalade för terrorism. Enligt specialrapportören förekommer framtvingade erkännanden. I november 2018 rapporterade HRW och *Amnesty International* att kvinnliga aktivister som arresterades i maj 2018 hade utsatts för tortyr.

Lagstiftningen medger kroppsstraff såsom spöstraff och amputation. Verkställande av spöstraff förekommer, oklart i vilken utsträckning.

Information om förhållanden i fängelser och häkten är begränsad eftersom internationella observatörer inte beviljas tillträde. Enligt saudiska *Human Rights Commission* (HRC) och *National Society for Human Rights* (NSHR) förekommer problem med överbeläggning och brister vad gäller hälsovård och faciliteter för personer med funktionsnedsättning.

Saudiarabien har en lagstiftning för att motverka människohandel och har utarbetat en handlingsplan i samma syfte. FN:s kommitté för avskaffandet av all slags diskriminering mot kvinnor har efterlyst fler åtal och fällande domar avseende handel med kvinnor och barn.

Dödsstraff

Saudiarabien tillämpar dödsstraff för bland annat mord, väpnat rån, våldtäkt, terroristbrott och narkotikarelaterade brott. Dödsstraff kan enligt lag även utdömas för apostasi (konvertering från islam), trolldom och äktenskapsbrott. Det har inte visats att dödsstraffet tillämpas för dessa brott. Offentliga avrättningar är ovanliga. Enligt *Amnesty International* avrättades minst 154 personer 2016. Motsvarande siffror för 2017 och 2018 var 146 respektive 149. Manliga utländska medborgare är överrepresenterade när det gäller verkställda avrättningar.

FN:s barnrättskommitté har konstaterat att Saudiarabien i straffrättsliga sammanhang behandlar barn över 15 år som vuxna, och utdömer samt verkställer dödsstraff för personer som var under 18 år vid tidpunkten för brottet. Detta strider mot barnkonventionen. Kommittén har även konstaterat att rättegångarna inte uppfyller internationell standard. I augusti 2018 reviderades lagen om ungdomsbrottslingar. Saudiska myndigheter uppger att straffen för ungdomar som begått ett brott som normalt är straffbart med döden i och med förändringarna ska få straffsatsen reducerad till fängelsestraff i särskilda institutioner för ungdomsbrottslingar. Enligt ett gemensamt uttalande av flera av FN:s människorättsexperter möjliggör dock även den reviderade lagen att dödsstraff kan utdömas för barn från 15 års ålder.

Den 23 april 2019 avrättades 37 personer under samma dag i Saudiarabien. Enligt människorättsorganisationen *Reprieve* ska tre av dessa ha varit minderåriga vid tidpunkten som de begick de brott som de fälldes för.

Rätten till frihet och personlig säkerhet

I lagstiftningen finns begränsningar för när en person kan frihetsberövas. Enligt uppgift har dock inrikesministeriet och underrättelsetjänsten befogenhet att frihetsberöva personer utan en definierad tidsgräns. Enligt HRW kan myndigheterna hålla personer häktade under månader och ibland flera år utan att åtal väcks.

Flera hundra personer, varav många kända affärsmän och medlemmar i kungafamiljen, arresterades hösten 2017 och låstes in på hotellet Ritz-Carlton i Riyadh. Myndigheterna uppgav att berörda arresterades för korruption. Flertalet har släppts efter uppgörelser med myndigheterna, men vissa uppges alltjämt vara arresterade.

I januari 2018 gjorde flera av FN:s människorättsexperter ett gemensamt uttalande där Saudiarabien kritiserades för att utsätta aktivister, akademiker, författare, journalister och religiöst lärda för godtyckliga frihetsberövanden på ett omfattande och systematiskt sätt. Människorättsorganisationer rapporterar att aktivister och andra sätts i husarrest och beläggs med reseförbud.

Det förekommer rapporter om påtvingade försvinnanden.

Yttrande-, press- och informationsfrihet, inklusive på internet

Lagstiftningen garanterar inte yttrande- eller pressfrihet. Antiterroristlagstiftningen från 2017 kriminaliserar kritik mot islam eller kungahuset och uppfattningar som sätter ”den nationella enigheten på spel”. FN:s specialrapportör för främjande och skydd av mänskliga rättigheter och fundamentala friheter vid bekämpning av terrorism har kritiserat Saudiarabien för den breda definitionen av terrorism.

Sociala medier, särskilt twitter och whatsapp används flitigt av saudier. Cyberbrottslagen kriminaliserar enligt åklagarämbetet bland annat ärekränkning och spridande av material som kan påverka allmän ordning, religiösa värden eller ”allmän moral”. Enligt människorättsorganisationer används cyberbrottslagen och antiterroristlagstiftningen som verktyg för att begränsa yttrandefriheten. Friheten på nätet begränsas till exempel genom blockering av webbplatser.

Tidningar, bloggar och webbplatser måste licensieras av staten. Informationsministeriet godkänner, och kan avsätta, chefredaktörer. Staten tillhandahåller riktlinjer till tidningar i känsliga frågor. Självrensning förekommer. Kritik mot bristande samhällsservice är dock vanligt förekommande i media. Många har tillgång till internationell media via internet eller satellit.

Begränsningar för att använda vissa elektroniska kommunikationstjänster som Facetime, Messenger och Skype togs bort hösten 2017. Lagstiftningen erkänner rätten till privat korrespondens men aktivister rapporterar att detta inte respekteras i praktiken.

Journalister, människorättsaktivister och bloggare som uttrycker avvikande uppfattningar i känsliga frågor, riskerar att trakasseras, arresteras och dömas till långa fängelsestraff. Flera imamer och religiöst lärda har arresterats sedan september 2017. I maj 2018 arresterades ett antal aktivister som engagerat sig för bland annat att bilkörning ska vara tillåtet för kvinnor. I april 2019 arresterades ytterligare aktivister och journalister. I samband med FN:s råd för mänskliga rättigheter 40:e session riktade en bred grupp av länder i ett gemensamt anförande kritik mot arresteringar av aktivister, och mordet på journalisten Jamal Khashoggi fördömdes.

Saudiarabien ligger på plats 172 av 180 rankade länder på *Reportrar utan gränser*s pressfrihetsindex 2019.

Rätten till mötes- och föreningsfrihet

Mötes- och föreningsfriheten är starkt inskränkt. Politiska protester tillåts inte och har upplösts vid de tillfällen sådana har förekommit, exempelvis i Östra provinsen. Varken politiska partier eller oberoende fackföreningar tillåts. Föreningsliv i traditionell mening saknas.

Religions- och övertygelsefrihet

Islam är landets officiella religion. Med islam avses i praktiken den hanbaliska tolkningen av sunniislam (*wahhabism*). Religions- och övertygelsefrihet garanteras inte i lagstiftningen. Icke-islamisk offentlig religionsutövning är inte tillåtet. Det är inte tillåtet att offentligt bära eller

visa icke-islamska religiösa symboler. Exempelvis är kyrkor förbjudna. Missionsverksamhet för andra religioner än islam är straffbelagt. Det är även ett brott att främja ateism. Det är förbjudet att konvertera från islam till andra religioner.

Det förekommer att myndigheterna åtalar och fängslar personer för apostasi och blasfemi. Privata icke-islamska religiösa sammankomster tolereras generellt men det förekommer frihetsberövanden av personer som deltar i dylika sammankomster. HRW har rapporterat om att religiöst lärda ibland använder sig av anti-shiitisk retorik.

Under 2017 meddelade kronprinsen att Saudiarabien skulle vägledas av en moderat tolkning av islam. Organisationen *Muslim World League* uppger att man verkar för moderation och tolerans. Kronprinsen har bland andra träffat Libanons maronitiska patriark, företrädare för Vatikanen och Egyptens koptiske patriark. Vissa av mötena har ägt rum i Saudiarabien. I april och maj 2017 etablerades *Global Center for Combating Extremist Ideology* (GCCEI) och *Ideological Warfare Center* (IWC) för att främja moderation och motverka extrema ideologier.

V. EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

Rätten till arbete, rättvisa arbetsvillkor och relaterade frågor

Saudiarabien har ratificerat ILO:s konventioner om förbud mot tvångsarbete (nr 29 och 105), konventionerna om förbud mot barnarbete (nr 138 och 182) och konventionerna om icke-diskriminering i arbetslivet (konventionerna nr 100 och 111). Konventionerna om föreningsfrihet och förhandlingsrätt (konventionerna nr 87 och 98) har inte ratificerats.

Lagstiftningen erkänner inte rätten att bilda och ingå i fackföreningar eller att strejka. Det saknas lagstiftning om lika lön för lika arbete mellan män och kvinnor. En kvinna får inte sägas upp från sin anställning till följd av graviditet.

Den officiella arbetslösheten uppgick i maj 2019 till 12,7 procent. Ungdomsarbetslösheten bland saudier är hög. Arbetslösheten är betydligt högre för saudiska kvinnor än för saudiska män. Det saudiska reformprogrammet Vision 2030 har som mål att öka kvinnors deltagande

i arbetsstyrkan från 22 till 30 procent. Kvinnliga expediter är vanligt förekommande.

Kvinnor har numera möjlighet att söka till vissa militära funktioner och att arbeta som civila piloter. Möjligheterna för kvinnor att arbeta i institutioner inom rättsväsendet har utvidgats i viss mån. Det finns allt fler kvinnliga diplomater och den första kvinnliga ambassadören utsågs 2019.

Arbetslagstiftningen förbjuder tvångsarbete och barnarbete men båda förekommer bland migranter. Internationella arbetsorganisationens (ILO) expertkommitté har konstaterat att migranter i många fall är utsatta på grund av det så kallade kafalasytemet, som innebär att varje migrantarbetare måste ha en saudisk sponsor, vilket sätter den anställde i stark beroendeställning. FN:s kommitté för avskaffandet av alla former av rasdiskriminering har konstaterat att systemet ibland leder till tvångsarbete, innehållna löner och konfiskering av resedokument trots förbud i lagstiftningen. HRW har uppgett att hushållsanställda – inte minst kvinnor - är särskilt drabbade. FN:s kommitté för avskaffandet av all slags diskriminering mot kvinnor har rekommenderat Saudiarabien att anta en särskild lag som reglerar hushållsanställdas anställningsvillkor.

Våren 2019 avskaffades kafalasytemet för migranter med specialistkunskaper eller med betydande investeringar i landet. Förändringen berör ett begränsat antal migranter.

Rätten till bästa uppnåeliga fysiska och mentala hälsa

Tillgången till grundläggande hälsovård bedöms vara god. Samtliga medborgare har rätt till gratis sjukvård och regelbundna hälsokontroller. Gratis sjukvård erbjuds även de miljontals pilgrimer som årligen vallfärdar till Mecka och Medina. Hälso- och sjukvård tillhandahålls av såväl offentlig sektor som privata aktörer. Hälsoministeriet är den största offentliga aktören. Andelsmässigt allokeras cirka 15 procent av statsbudgeten för 2019 till hälsosektorn.

Medellivslängden för män är 74 år och för kvinnor 76 år enligt statistik från Världshälsoorganisationen (WHO). Mödradödligheten uppgår till 12 per 100 000 födslar. Sju av 1000 barn avlider före fem års ålder.

FN:s kommitté för avskaffande av all slags diskriminering mot kvinnor har konstaterat att kvinnors hälsoindikatorer har förbättrats de senaste åren. Kommittén har också påpekat att kvinnors och flickors tillgång till sexuell och reproduktiv hälsa och till moderna preventivmedel är begränsad.

Abort är förbjuden förutom när det finns en konstaterad risk för att förlossningen skulle vara livshotande eller leda till allvarliga fysiska eller psykiska men för kvinnan. Våldtäkt är inte inbegripet i den kategoriseringen. Kvinnlig omskärelse är ovanligt men förekommer bland vissa grupper av migranter. Enligt WHO är Saudiarabiens huvudstad Riyadh och industristaden Jubail två av världens tio mest förorenade städer, mätt i andelen skadliga partiklar i luften.

Rätten till utbildning

Offentlig grundskola är gratis för saudiska medborgare. FN:s kommitté för avskaffandet av all slags diskriminering mot kvinnor har dock påpekat att tillgången till utbildning är begränsad för bland annat flickor från utlandet. Enligt Unesco är 99 procent av befolkningen mellan 15 och 24 år läs- och skrivkunnig.

Skolorna är könssegregerade. Schemalagd gymnastikundervisning är tillåtet för flickor i privatskolor och håller på att introduceras för flickor även i offentliga skolor. Fler kvinnor än män studerar vidare efter grundskolan. Den högre andelen kvinnor med universitets- eller högskoleexamen återspeglas inte på arbetsmarknaden.

Kontinuerliga satsningar har gjorts inom utbildningssystemets samtliga nivåer, inklusive ett generöst stipendieprogram för högre studier utomlands. Utbildning är en grundpelare i det ekonomiska reformprogrammet Vision 2030. Andelsmässigt allokeras cirka 17,5 procent av statsbudgeten för 2019 till utbildning.

Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard och social trygghet

Saudiarabiens stora oljetillgångar ger landet en relativt hög bruttonationalprodukt per person (20 849 amerikanska dollar, Världsbanken 2017). Välståndet är dock ojämnt fördelat. I toppen av den

socioekonomiska skalan återfinns kungafamiljen och etablerade handelsfamiljer. FN:s specialrapportör för extrem fattigdom och mänskliga rättigheter har konstaterat att det saknas tillförlitliga data vad gäller fattigdom. Specialrapportören har lyft fram ett antal rekommendationer för att förbättra kvinnors och flickors situation, inte minst bland migrantarbetare. Saudiarabien placerades 2018 på plats 39 av 189 länder i FN:s utvecklingsprogram (UNDP) index över mänsklig utveckling.

VI. RÄTTEN ATT INTE UTSÄTTAS FÖR DISKRIMINERING

Kvinnors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna

Det råder en omfattande rättsligt sanktionerad och socialt institutionaliserad diskriminering av kvinnor i Saudiarabien. Vissa förbättringar har dock skett under senare tid.

Regelverk samt sociala och kulturella normer upprätthåller sammantaget ett könssegregerat samhälle. Under de senaste åren har systemet med könssegregering mildrats. Det förekommer arbetsplatser och restauranger som inte är strikt könssegregerade. År 2016 minskades sedlighetspolisens (*mutawa*) makt, vilket haft en positiv effekt för kvinnors rörelsefrihet. Sedan den 24 juni 2018 har kvinnor rätt att köra bil vilket också sker i ökande utsträckning.

Kvinnors deltagande i landets offentliga och politiska liv är begränsat. Det finns få kvinnor på ledande befattningar i den offentliga administrationen och i den privata sektorn, även om kvinnor under de senaste åren har utsetts till högre befattningar i viss utsträckning.

I Saudiarabien står kvinnor av tradition under manligt förmyndarskap. Förmyndarskapssystemet har reformerats över tid i en för kvinnor mer tillåtande riktning. Sommaren 2019 skedde ytterligare lättnader avseende förmyndarskapet. Kvinnor ska efter detta bland annat kunna resa utomlands och skaffa pass utan förmyndares tillstånd. När Saudiarabien i november 2018 granskades inom ramen för FN:s universella granskningsmekanism (UPR) rekommenderade flera länder att systemet med förmyndarskap borde avskaffas. Dessa rekommendationen accepterades av Saudiarabien.

Polygami är tillåtet för män men inte för kvinnor. En man kan ha fyra fruar samtidigt. En man kan skilja sig från sin fru om han anser att äktenskapet inte fungerar. Enligt ett nytt dekret ska kvinnan numera underrättas om mannen skiljer sig från henne. Förutsatt att en kvinna inte är beredd att ge upp de ekonomiska rättigheter som är kopplade till ett äktenskap krävs att hon anger specifika skäl för att skiljas. Barn står under faderns förmyndarskap. Vid skilsmässa får modern normalt vårdnaden över barn som är under sju år. För barn över sju år tillfaller vårdnaden ofta fadern eller en avlidens faders familj.

En kvinnas vittnesmål i domstol är i normalfallet värt hälften av en mans. Likaså ärver en kvinna hälften av vad en man ärver. Barn till saudiska män får automatiskt saudiskt medborgarskap vid födseln medan barn till en saudisk kvinna och en utländsk man inte får saudiskt medborgarskap.

År 2013 antogs en lag mot våld i hemmet. Lagen inbegriper dock inte ett förbud mot våldtäkt inom äktenskapet. Myndigheten *National Family Safety Program* (NFSP) arbetar förebyggande för att motverka våld i hemmet. FN:s kommitté om avskaffandet av all slags diskriminering mot kvinnor har rekommenderat att Saudiarabien borde anta en lagstiftning som på ett heltäckande sätt kriminaliserar alla former av könsbaserat våld mot kvinnor.

I maj 2018 antogs en lag mot sexuellt ofredande. Det saknas statistik vad gäller omfattningen av sexuella trakasserier. Under 2019 har det förekommit att saudisk media på ett uppmuntrande sätt rapporterat om kvinnor som anmält män för sexuellt ofredande i offentliga miljöer.

Barnets rättigheter

FN:s barnrättskommitté har uppmanat Saudiarabien att arbeta för att all lagstiftning ska genomsyras av principen om barnets bästa. Kommittén har observerat att diskriminering av barn är förhållandevis vanligt förekommande, i synnerhet av flickor, barn med funktionsnedsättning, hbtq-barn, barn födda utanför äktenskapet, barn till migrantarbetare, barn tillhörandes religiösa minoriteter och barn till en mor gift med en icke-saudier.

Barnaga är inte kriminaliserat. Sexuellt utnyttjande av barn är kriminaliserat under lagen om cyberbrott. En nationell strategi har utarbetats för att motverka sexuella övergrepp mot barn på internet. NFSP driver en hjälplinje dit utsatta barn kan vända sig.

Det saknas en universellt fastslagen myndighetsålder i Saudiarabien, likaså saknas en minimiålder för att ingå äktenskap. Domstolar måste validera ett äktenskap om bruden är under 16 år. Ett lagligt fullbordande av ett äktenskap förutsätter ett äktenskapsbevis. Det rapporteras att äktenskapsbevis inte utfärdas av myndigheterna om det handlar om ett barnäktenskap. Enligt ett lagförslag som diskuterats i Shourarådet ska utgångspunkten för äktenskap vara 18 år men enligt förslaget ska både pojkar och flickor under vissa förutsättningar kunna ingå äktenskap från 15 års ålder.

Det förekommer att minderåriga som begått brott avrättas. FN:s barnrättskommitté har konstaterat att Saudiarabien är ett destinationsland för människohandel, inklusive av barn. De personer som faller offer för människohandel används för tvångsarbete, som hushållsanställda och i vissa fall för sexuella ändamål. Gatubarn, av främst utländsk nationalitet, förekommer.

Sedan den saudiledda koalitionen 2015 intervenserade militärt i grannlandet Jemen har FN och internationella civilsamhällesorganisationer återkommande uppmanat Saudiarabien att respektera internationell humanitär rätt, inklusive i förhållande till barn. Internationell massmedia har rapporterat att Saudiarabien rekryterat barnsoldater i Jemen, något som Saudiarabien har förnekat.

Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

I Saudiarabien saknas en allmängiltig och övergripande lagstiftning som förbjuder diskriminering. Diskriminering av minoriteter på grundval av etnicitet, nationalitet och religion förekommer. FN:s kommitté för avskaffandet av alla former av rasdiskriminering har uttryckt oro över rapporter om diskriminering av personer med asiatiskt och afrikanskt ursprung och har pekat på att kvinnor tillhörandes minoriteter kan utsättas för flera former av diskriminering. *King Abdulaziz Center for*

National Dialogue har arbetat med att främja tolerans och motverka diskriminering.

FN:s specialrapportör för främjande och skydd av mänskliga rättigheter och fundamentala friheter vid bekämpande av terrorism har rapporterat om ett ”mönster av systematisk repression” i Östra provinsen där merparten av landets shiamuslimer bor.

Internationella människorättsorganisationer framhåller att shiamuslimer diskrimineras inom rättsväsendet, inom utbildningssystemet och på arbetsmarknaden. Shiamuslimer är underrepresenterade i statsapparaten. I lokala församlingar i Östra provinsen är shiamuslimer dock förhållandevis väl representerade. Saudiarabien kritiserar återkommande för att skolböcker innehåller ett stigmatiserande språkbruk om shiaislam.

Enligt HRW var 33 av de 37 som avrättades i april 2019 shiamuslimer som dömdes för bland annat protestrelaterade förseelser eller för att ha spionerat för Irans räkning. Internationella människorättsorganisationer hävdar att många av de avrättade utsatts för tortyr och att rättsprocesserna inte gått rätt till.

Hbtq-personers åtnjutande av mänskliga rättigheter

På det sätt som sharia tolkas i Saudiarabien kan samkönade handlingar bestraffas med döden eller med piskrapp. Könsöverskridande uttryck är förbjudet. Hbtq-personer är inte öppna med sin läggning. Det finns inte heller några organisationer som verkar för hbtq-personers rättigheter.

Det finns rapporter om diskriminering, våld och trakasserier på grundval av sexuell läggning eller könsidentitet. Enligt organisationen *International Lesbian, Gay, Trans and Intersex Association* (IGLA) ska en transperson 2017 ha avlidit efter att ha utsatts för tortyr i häkte. Myndigheterna gör inga ansträngningar att motverka diskriminering av hbtq-personer. År 2016 aviserade åklagarämbetet att man avser yrka på dödsstraff för personer som söker homosexuella kontakter via sociala medier.

Flyktingars och migranternas rättigheter

Saudiarabien har inte ratificerat flyktingkonventionen. Det finns ingen lag som på ett transparent och heltäckande sätt reglerar asylrätt eller

flyktingmottagande. Det saknas ett organiserat mottagningssystem. Möjligheterna för naturalisering är ytterst begränsade. Personer som FN:s flyktingkommissarie (UNHCR) har gett flyktingstatus har tillåtits att stanna i landet tillfälligt i avvaktan på en hållbar lösning.

Ett stort antal palestinier, rohingyer, syrier och jemeniter är bosatta i Saudiarabien. Bland dessa kan syrier och jemeniter få viseringar för att vistas i landet sex månader i taget och tillåts att arbeta under vissa omständigheter. I februari 2018 meddelade det saudiska utbildningsministeriet att syriska och jemenitiska barn som tidigare haft tillgång till kostnadsfri utbildning skulle hänvisas till privata skolor på egen bekostnad.

Enligt landets statistikmyndighet fanns det 2018 över 12,5 miljoner utländska medborgare i Saudiarabien. I november 2017 inleddes en insats för att utvisa migranter utan nödvändiga arbets- och uppehållstillstånd. I maj 2019 rapporterade den saudiska officiella nyhetsbyrån att cirka 793 000 utländska medborgare sedan november 2017 utvisats för att ha brutit mot landets lagar gällande uppehållstillstånd och arbetsrätt. Tusentals jemeniter har deporterats till Jemen, enligt Internationella migrationsorganisationen (IOM).

Saudiska myndigheter erkänner inte saudiska medborgares rätt att söka asyl i andra länder. Det förekommer rapporter om att personer som söker asyl i annat land åtalas och bestraffas. Internationell media har rapporterat att saudiska ambassader bevakar asylsökande i andra länder.

Inom den stora gruppen utländska arbetstagare arbetar ofta personer från Sydostasien och Afrika inom lågkvalificerade yrken. Arbetskraftsinvandrare återfinns även inom högkvalificerade yrken. Inte minst kvalificerade migrantarbetare lever ofta ett bekvämt liv. Remitteringar från migrantarbetare i Saudiarabien är omfattande och kan i många fall ha positiva utvecklingseffekter i migranternas hemländer.

Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Lagstiftningen förbjuder inte diskriminering av personer med funktionsnedsättning. FN:s kommitté om rättigheter för personer med funktionsnedsättning har bedömt att saudiska myndigheters insatser för

personer med funktionsnedsättning grundas på välgörenhet och har rekommenderat ett skifte till en modell baserad på ett rättighetsperspektiv.

Arbetsmarknads- och socialministeriet har ett övergripande ansvar för att säkerställa att personer med funktionsnedsättningar kan åtnjuta de mänskliga rättigheterna. Det är möjligt för personer med funktionsnedsättning att sitta i Shourarådet och i lokalvalen 2015 valdes personer med funktionsnedsättning in i lokala styrelseorgan. I företag och myndigheter med fler än 25 anställda måste fyra procent av de anställda vara personer med funktionsnedsättning.

Det saknas tillräckliga uppgifter om hur lagstiftningen efterlevs i praktiken. Situationen för personer med funktionsnedsättning varierar och är delvis avhängig den enskildes familjesituation och ekonomiska och sociala ställning.

Offentliga miljöer är generellt sett inte anpassade för personer med funktionsnedsättning. Nybyggnationer är dock ofta funktionsanpassade.

VII. EXEMPEL PÅ SVENSKT OCH INTERNATIONELLT ARBETE RÖRANDE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER, DEMOKRATI OCH RÄTTSSSTATENS PRINCIPER I SAUDIARABIEN

Regeringens demokratisatsning, som går ut på att Sverige i alla sammanhang ska stå upp för demokratiska principer, arbeta för att stärka demokratin och uttrycka kritik när den brister, genomförs också i Saudiarabien. Sverige och EU följer nära situationen för de mänskliga rättigheterna och det hålls regelbundet möten på temat med saudiska företrädare. Flera FN-organ finns representerade i Saudiarabien, inklusive FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter (OHCHR) och UNDP. Det finns inga internationella människorättsorganisationer i landet.

År 2017 besöktes Saudiarabien av FN:s människorättsråds respektive specialrapportörer för extrem fattigdom och mänskliga rättigheter och för främjande och skydd av mänskliga rättigheter och fundamentala friheter vid bekämpande av terrorism. Enligt FN finns många utestående förfrågningar från andra specialrapportörer att besöka Saudiarabien.

Saudiarabien har regelbundet rapporterat till konventionskommittéer för de konventioner som landet har ratificerat.

Saudiarabien deltar aktivt i FN:s universella granskningsmekanism (UPR). Den senaste granskningen ägde rum i november 2018. Sverige rekommenderade att Saudiarabien skulle införa ett moratorium för dödsstraff och på sikt avskaffa dödsstraffet, vidta åtgärder för att förbättra skyddet av människorättsförsvare, vidta åtgärder för att stärka mediefriheten i landet, inklusive att se över cyberbrottslagen, och att avskaffa det manliga förmyndarskapet för kvinnor. Saudiarabien noterade rekommendationen om dödsstraff och accepterade övriga rekommendationer.

VIII. RATIFICERING AV CENTRALA KONVENTIONER OM MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

Saudiarabien är inte part till internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (*International Covenant on Civil and Political Rights*, ICCPR), det fakultativa protokollet om enskild klagorätt och det fakultativa protokollet om avskaffandet av dödsstraffet.

Saudiarabien är inte part till internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (*International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*, ICESCR) och det fakultativa protokollet om enskild klagorätt.

Internationella konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering (*International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination*, ICERD) ratificerades år 1997.

Konventionen om avskaffandet av all slags diskriminering mot kvinnor (*Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women*, CEDAW) ratificerades år 2000. Saudiarabien är inte part till det fakultativa protokollet om enskild klagorätt.

Konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning, (*Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment*, CAT)

ratificerades år 1997. Saudiarabien är inte part till det fakultativa protokollet om förebyggande av tortyr.

Konventionen om barnets rättigheter, (*Convention on the Rights of the Child*, CRC) ratificerades år 1996. Det fakultativa protokollet om indragning av barn i väpnade konflikter och det fakultativa protokollet om försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi ratificerades år 2011 respektive år 2010.

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (*Convention on the Rights of Persons with Disabilities*, CRPD) ratificerades år 2008.

Saudiarabien är inte part till internationella konventionen till skydd för alla människor mot påtvingade försvinnanden (*International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance*, ICED).

Saudiarabien är inte part till 1951 års konvention angående flyktingars rättsliga ställning (*Convention Relating to the Status of Refugees, 1951 Refugee Convention*) och det tillhörande protokollet.

Saudiarabien är inte part till Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen (*Rome Statute of the International Criminal Court*).

Regionala instrument

Arabiska stadgan för de mänskliga rättigheterna (*Arab Charter on Human Right*, ACHR) ratificerades år 2009.